

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України **Кучая Олександра Володимировича** на дисертаційну роботу Бальохи Альони Сергіївни «Формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів у моделі трисуб'єктної дидактики», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів у сучасних умовах реформації освіти та епідеміологічна ситуація в країні та світі, пов'язана з поширенням коронавірусної інфекції і вимагає створення безпечної організації освітнього процесу або реалізації освітніх послуг у дистанційній або змішаній формах. Тому постає питання не лише якості підготовки здобувачів освіти, а й створення відповідного інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища, яке б безперервно забезпечувало освітні запити студентів під час фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти, зокрема формування їх природознавчої компетентності. Тому актуальність дисертаційного дослідження Бальохи А.С. є цілком обґрунтованою.

Закономірним є зв'язок рецензованої роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до комплексного наукового дослідження кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти педагогічного факультету Херсонського державного університету «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614). Тему дослідження затверджено на засіданні вченої ради Херсонського державного університету (протокол № 5 від 28.11.2016 р.).

Методологічний апарат дослідження засвідчує належний рівень наукової підготовленості дисертантки. Об'єкт, предмет та завдання дослідження чітко визначені, логічно і структурно узгоджені. Мета і завдання дослідження відповідають темі роботи. Усі положення наукової новизни логічно співвідносяться із визначеними завданнями дослідження. Завдання роботи за змістом спрямовані на всебічне опрацювання досліджуваної проблеми.

Вибір методів дослідження забезпечив досягнення мети і реалізацію поставлених завдань. Організаційно-методичні засади проведеного дослідження розкрито повною мірою та на достатньому фаховому рівні. Кількісний і якісний аналіз отриманих даних здійснено кваліфіковано, коректно.

Надійність і вірогідність отриманих наукових результатів підтверджуються теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних принципів дисертаційної роботи, єдністю й логічністю всіх етапів дослідження, його організаційною цілісністю й чіткістю концептуальних засад, гармонійним поєднанням статистичних методів. Проведення контрольного анкетування серед респондентів у дистанційній формі з використанням освітнього сервісу «Online Test Pad» сприяв отриманню прозорих та верифікованих результатів.

Оцінка змісту дисертації та ідентичності змісту анотації і її основних положень. Дисертаційне дослідження Бальохи Альони Сергіївни «Формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів у моделі трисуб'єктної дидактики» має чітку структуру: робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку використаних джерел (161 найменування), загальних висновків та додатків. Загальний обсяг роботи становить 238 сторінок, з них основного тексту – 168 сторінок. Дисертація містить 10 таблиць, 14 рисунків, 1 формулу, 18 додатків. Пропорції теоретичної та емпіричної частин дослідження авторкою дотримано. Робота відповідає вимогам академічної доброчесності.

Нові факти, одержані здобувачкою. Дисертантка професійно грамотно володіє методологічним апаратом дослідження, що в кінцевому результаті, дозволило логічно сформулювати **наукову новизну** цієї розробки, а саме: вперше розроблено структурно-функціональну модель підвищення рівня природознавчої компетентності майбутніх фахівців та обґрунтовано педагогічні умови її реалізації засобами інформаційно-комунікаційного середовища на засадах трисуб'єктної дидактики; уточнено і конкретизовано поняття природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів; подальшого розвитку набули зміст, форми та методи формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів на засадах трисуб'єктної дидактики.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Науковим положенням дисертаційного дослідження притаманна обґрунтованість і коректність. На теоретичному етапі дослідження авторкою визначено та охарактеризовано теоретико-методологічні засади формування природознавчої компетентності

майбутнього вчителя початкових класів; здійснено феноменологізацію основних понять. Зокрема, природознавча компетентність майбутнього вчителя початкових класів розглядається як складне, інтегральне, особистісне утворення, яке включає здатність та усвідомлену готовність вивчати й розв'язувати питання, пов'язані з природничою освітою, нести персональну відповідальність в організації інтегрованої навчальної діяльності здобувачів освіти початкової школи.

У роботі визначено компоненти природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний. Кожний з цих компонентів розкрито через критерії та показники.

Вперше запропоновано модель формування природознавчої компетентності, яка передбачає впровадження в освітній процес здобувачів вищої освіти електронний навчально-методичний ресурс «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу».

Грунтовний теоретичний аналіз дав змогу не лише розробити модель формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів, але й довести ефективність використання електронного навчально-методичного ресурсу «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу», який містить 6 освітніх компонент природничого спрямування та програму навчальної (природничої) практики. Запропонований контент укомплектованого ресурсу забезпечує цілісність та пропедевтичність в опануванні здобувачами вищої освіти дисциплін природничого циклу, і, як результат, ефективнішому формуванню їх природознавчої компетентності.

Слід відзначити чіткий опис дослідження, що було реалізовано за допомогою електронного навчально-методичного ресурсу «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу» та представлено його можливості під час дистанційної форми навчання. Розкрито особливості роботи викладачів зі здобувачами вищої освіти при опануванні природничих освітніх компонент. Окремо слід відзначити досвід проведення навчальної (природничої) практики дистанційно зі здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти I курсу денної форми навчання педагогічних спеціальностей 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта. Розроблено критерії визначення сформованості природознавчої компетентності майбутніх вчителів початкових класів – низький, середній та високий; проведено оцінку початкового стану сформованості природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів за мотиваційним та рефлексивним критеріями. Встановлено, що у майбутніх вчителів початкових

класів на перших курсах переважають середній та низький рівень мотивації до реалізації природничої освіти у початковій школі та здатності об'єктивно оцінювати власну природознавчу компетентність відповідно до освітніх вимог.

На основі аналізу теоретичних та практичних даних, отриманих у дослідженні, здобувачкою у співавторстві видано методичні рекомендації «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу», що орієнтовані на викладачів та здобувачів вищої освіти. Особливої уваги заслуговують детальний опис та методичний супровід щодо можливостей та реалізації кожного розділу курсів на Web-мультимедіа енциклопедії з дисциплін природничого циклу.

Слід відзначити ретельно розроблений комплекс методів формуального експерименту, застосування яких характеризувалося послідовністю та наступністю.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблений та апробований електронний ресурс «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу» для формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів, може реалізовуватись як під час очної, так і під час дистанційної форми навчання; розроблений контент, може бути адаптованим до програми та змісту підготовки здобувачів вищої освіти з дисциплін природничого циклу; підготовлені методичні рекомендації щодо використання електронного ресурсу «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу» не вичерпують споживацької аудиторії та можуть бути корисними для освітян різних галузей для організації освітнього процесу.

Основні ідеї та одержані результати формування природознавчої компетентності здобувачів вищої освіти на засадах трисуб'єктної дидактики, які розкриті здобувачкою у дослідженні, можуть бути реалізовані у процесі вивчення інших фахових дисциплін під час підготовки майбутніх учителів початкових класів, загальної середньої та післядипломної освіти.

Висновки роботи сформульовано чітко та лаконічно, відповідають поставленим завданням дослідження. В них представлені загальні досягнення дисертантки та її внесок у вирішення зазначеної наукової проблеми.

Дисертація виконана державною мовою. Стиль дисертації відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також відзначається логічністю, послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Структура дисертації цілком узгоджується з її назвою, метою і завданням дослідження. Додатки та список використаних джерел оформлені згідно зі встановленими вимогами та містять необхідну довідкову інформацію.

Текст анотації відповідає основному змісту дисертації. **До безперечних переваг дисертації можна віднести:**

- Чітку структурованість роботи, що дозволила авторці розглянути предмет дослідження з позицій різних підходів та на цій основі визначити параметри дослідження.

- Валідний методичний інструментарій як на констатувальному, так і формувальному етапах дослідження.

- Здатність дисертантки до ретельного опрацювання і детальної інтерпретації емпіричного матеріалу, коректного тлумачення результатів, великої кількості ілюстративного матеріалу.

- Дослідженню притаманна виражена наукова новизна; висновки дисертації свідчать про різнобічне опрацювання проблеми, здатність до обґрунтованої інтерпретації емпіричних фактів і систематизованого їх представлення.

- Аналіз значної кількості джерел, у тому числі й іншомовних, дозволило дисертантці систематизувати вітчизняний та зарубіжний досвід досліджень, присвячений проблемі вивчення формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів у відповідному інформаційно-комунікаційному педагогічному середовищі.

- Результати дисертаційного дослідження мають безсумнівну практичну значущість. Вони можуть бути застосовані у формуванні будь-яких фахових компетентностей здобувачів вищої освіти.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Водночас дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні положення, що дає підстави для висунення таких зауважень:

1. Авторкою на початку експерименту було проведено оцінку початкового стану сформованості природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів за мотиваційним та рефлексивним критеріями. Виникає питання: чим пояснюється така діагностична робота, якщо визначено у роботі ще діяльнісний та когнітивний критерії?

2. Потребує пояснення, що слугувало причиною або який досвід було враховано у створенні електронного ресурсу «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу» та вибору освітньої платформи Moodle?

3. Робота значно виграла, якщо б авторка описала не тільки результати формувального експерименту, а й докладніше зупинилася на обговоренні можливих причин таких позитивних зрушень.

Наведені вище зауваження не зменшують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження Бальохи А.С. Певною мірою вони доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості проблеми,

що була вирішена в ході проведеного дослідження, підкреслюють внесок дисертантки у розвиток формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Загалом, робота Бальохи Альони Сергіївни «Формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів у моделі трисуб'єктної дидактики» є оригінальним, цілісним науковим дослідженням, результатом самостійної дослідницької роботи авторки. Дисертація виконана на високому теоретичному та емпіричному рівні, містить нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують проблему формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Зміст дисертаційної роботи відповідає спеціальності 015 «Професійна освіта», задовольняє вимоги наказу МОН України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» і «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167), а її авторка Бальоха Альона Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

О. В. Кучай

